

FEITENRELAAS DEBRIEFING "SREBRENICA"

4. HUMANITAIR OORLOGSRECHT

4.1. **Behandeling van gewonden en zieken**

4.1.1. Algemene verklaringen

Een militair verklaarde dat op een dag een moslim vrouw werd binnengebracht welke middels gras-spruiten zichzelf had geaborteerd. Er ontstonden ontstekingen in de baarmoeder. Ze is een hierop een aantal malen geopereerd. Het bloedverlies bij haar werd gecompenseerd door bij personeelsleden van de compound bloed af te nemen. Haar toestand verslechterde, ze was ernstig verzwakt. Toen ze daarbij diarree kreeg is ze overleden. De KHO had haar uiterste best gedaan. Er zijn vaker locals geopereerd welke gevonden waren geraakt onder andere bij diverse mortieraanvallen.

Een militair verklaarde grote bewondering te hebben voor een verpleegkundige die deze moslim - vrouw op zeer deskundig wijze heeft geholpen. Deze verpleegkundige heeft over de gehele behandelingswijze van deze moslim vrouw een verslag geschreven aan het Centraal Militair Hospitaal en het Academisch Ziekenhuis Utrecht.

Een militair verklaarde dat het hem bekend was, dat er een conflict bestond tussen enerzijds het behandelend team (chirurg/anesthesist e.d.) en anderzijds met de bataljonsstaf omtrent het verplegen van deze doodzieke moslim vrouw. De Staf was van mening dat de vrouw door MSF behandeld had dienen te worden. Periode verpleging begin mei 1995 tot half juni 1995. (Dit is 3x bevestigd)

Een militair verklaarde dat op de OP slechts een vorm van EHBO werd verleend aan de plaatselijke bevolking. Er is slechts eenmaal gebruik gemaakt van de militaire ziekenauto voor het afvoeren van een ernstig ziek persoon.

Een militair verklaarde dat er een plan was voor het verlenen van noodhulp aan eventuele gewonde moslims in de omgeving van de OP. Deze zouden door de verpleger van de OP verzorgd worden en men moest dan het geneeskundig peloton van de compagnie oproepen die zouden zorgen voor de afvoer van deze gewonden of zieken. Het is de militair niet bekend of er ooit sprake is geweest van het belemmeren van medische hulp aan eigen personeel.

Een andere militair verklaarde dat gedurende de gehele uitzendperiode een enkele keer een local met lichte verwondingen is behandeld in de buurt van de OP-P.

Ook verklaarde een militair dat er regelmatig gewonden moslims naar de OP's kwamen. Deze moslims werden dan door de VN verzorgd en eventueel naar de verbandplaats vervoerd en verzorgd. Ook werden zieke en zwangere vrouwen door de VN militairen geholpen. Hij heeft zelfs een keer gehoord dat er een bevalling heeft plaatsgevonden in een YPR van DUTCHBAT.

Een militair heeft gezien dat een burger, welke in de nabijheid van OP-@, op ongeveer 100 meter van die OP een mijn liep. Door een verpleger van de OP-@ bemanning is deze verbonden en afgevoerd naar een, onbekend, ziekenhuis.

Een militair heeft dit bevestigd en verklaarde bekend te zijn met het feit dat de totale bemanning van OP-@ een op een mijn gelopen moslim burger adequaat heeft geholpen.

Eenmaal werd er een moslim vrouw gedood in de omgeving van de OP. Het aanwezige geneeskundig personeel heeft toen gepoogd hulp te verlenen. Dit was echter niet meer nodig. De vrouw was inmiddels overleden.

Op 6 juli 1995 is een militair met een gewondentransport vanuit de enclave via de "YELLOW BRIDGE" naar ZAGREB gegaan. Daar het niet meer mogelijk was om terug te keren naar de enclave heeft hij tot 20 juli 1995 verbleven in Belgrado. Van daaruit is hij huiswaarts gekeerd.

Op 6 juli 1995 zat door vele beschietingen rond de compound POTOARI de bezetting van de gewondenpost in de bunker. Op het moment dat het bericht binnenkwam dat er een gewonde local, een twaalf-jarige moslim jongen, moest worden opgehaald, kwam er een discussie op gang tussen @ en @. Toen de ziekenauto was weggereden, wilde de eerste @ de gewonde moslim naar MSF laten brengen terwijl over de radio te horen was hoe de granaten in de buurt insloegen. De @ bepaalde daarop dat het slachtoffer naar de crashroom ging. Het slachtoffer lag nog geen kilometer van de

compound verwijderd.

Op 6 juli in de morgen heeft een militair @ de ernstig gewonde twaalf-jarige moslim jongen opgehaald uit een huis nabij het "Belgische containerkamp". Hij werd daarbij geholpen door @. De jongen was gewond geraakt door een mortierinslag en naar verluidt zou daarbij ook een dode gevallen zijn. Deze dode is door @ niet waargenomen. Tijdens het inladen van deze gewonde sloeg een tweede mortiergranaat in de directe nabijheid van bedoeld huis in. De MSF heeft dit bevestigd en verklaarde tevens dat de jongen naar de compound POTOARI gebracht middels een ambulance. @ had wel een dode en zeven gewonden gezien. Gewonden afgevoerd naar hospitaal SREBRENICA. (Info MSF).

Een militair deelde mede dat op donderdagochtend 6 juli 1995, tussen twee bunkeralarmen in, een moslim jongen is geopereerd. (Dit is 3x bevestigd) Hij bleek een vleeswond te hebben op zijn linker bil. De wond was veroorzaakt door een granaatinslag. Tijdens de operatie werd er bunkeralarm gegeven. Men is toch door gegaan met de operatie. Ondanks dat er nog geen beslissing was gevallen over het wel of niet opereren van burgers, hebben zij toch geopereerd. Was de beslissing toen al genomen dat zij geen burgers zouden opereren, dan was dat niet gebeurd. Het leek wel of niet opereren van burgers af hing van de inventarisatie van de "IJZEREN VOORRAAD". Hij wist niets van een verschil van mening tussen twee @. Naar aanleiding van de behandeling van deze jongen is er een evaluatie geweest over het medische traject binnen de verbandplaats. Later is de jongen overgedragen aan Artsen zonder grenzen op de compound. (Dit is 1x bevestigd)

Een andere militair verklaarde dat op 7 juli 1995, na een beschieting, een veertien-jarige moslim jongen met een scherpverwonding in zijn bovenbeen, werd binnengebracht met een YPR. Hierover was overleg geweest met MSF. Deze jongen is geopereerd. De jongen herstelde ter plaatse. Op 7 juli 1995 zijn er gewonden gevallen in POTOARI en gewonden en doden in SREBRENICA. Alleen burgers. (Info MSF).

Een militair verklaarde dat 7 Juli 1995 is gebruikt om de inventarisatie van de "IJZEREN - VOORRAAD" af te werken. Die dag is de beslissing door @ genomen dat alleen gewonde VN-ers zouden worden geopereerd, dit op voorstel van @. Er was een tekort aan spullen voor de anesthesie en röntgen.

Op 7 juli, omstreeks 15.15 uur, is een militair met een collega, begeleid door een sociale patrouille, naar de MSF in SREBRENICA gegaan om te zien of er nog hulp geboden kon worden. Aldaar vertelde men de militair dat de vorige dag, naar aanleiding van de mortier-beschietingen van de Serven, er vier doden en dertien gewonden waren gevallen. Op het moment dat de militair bij de MSF stond, kwam er weer een mortiergranaat in het dorp neer, op ca. 1000 meter bij hen vandaan op een pleintje bij een supermarkt. Hierbij zijn twee gewonden gevallen. Deze gewonden werden naar het hospitaaltje gebracht en de militair kon hierbij geen hulp bieden.

Op 9 juli 1995 kwam er een burger moslim op OP-M naar een militair, die met een bijl net boven zijn enkel had gehakt. Hij had een wond van zeven centimeter lang en twee centimeter diep. Deze is door de militair verbonden. Een andere militair spreekt over het feit dat bij OP-N medische hulp is verleend aan een moslim die zichzelf met een bijl in zijn voet had geslagen.

Door een militair is aangegeven dat zij (vermoedelijk op 10 juli 1995) met een NL-YPR snel moesten terugtrekken in de richting SREBRENICA. Daarbij is deze in een bocht over het been van een moslim strijder gereden die daar toevallig zat. Er geen sprake was van enig opzet, doch het betrof hier een ongeval. Een en ander heeft niet tot een escalatie met de moslims geleid. (1x Bevestigd)

Een militair heeft gezien dat de commandant van een nabij geplaatst moslim geschut ook gewond was geraakt. Hij had ook gezien dat er ca 50 moslim strijders zich terug trokken en een paar doden en gewonden met zich meedroegen.

Een militair heeft op 10 of 11 juli 1995, komende vanaf observatiepost Bravo, rijdende in de richting van het marktplein van SREBRENICA iemand zien liggen, die uit zijn hoofd bloedde. Hij kon niet vertellen wat voor een verwonding die man had. Het betrof een oudere man, gekleed in burger kleding.

Een militair verklaarde dat hij op 11 juli 1995 tijdens de beschieting van lokatie @ had gezien dat een militair over een ABiH-strijder is gereden.

4.1.2. Verklaringen mbt de situatie in SREBRENICA

De gewonden, die voornamelijk bestonden uit mannen met oorlogsverwondingen, werden uit het zicht van de BSA naar de compound POTOČARI gedirigeerd.

Een militair verklaarde dat in de loop van de middag op 10 juli 1995 tijdens de evacuatie van SREBRENICA naar POTOČARI onder andere een viertal viertonners van de compagnie, met daarin en op (gewonde) vluchtelingen naar POTOČARI gingen. Na terugkeer zijn deze viertonners meteen weer beladen met vluchtelingen en vertrokken naar POTOČARI. (twee andere militairen hebben dit bevestigd) Zij hadden ongeveer 20 gewonden gezien, die werden afgevoerd door MSF in samenwerking met leden van DUTCHBAT in een 4-tonner. Deze gewonden werden ook goed behandeld.

Een militair verklaarde dat op dinsdag, 11 juli 1995, omstreeks 10.00 uur, duizenden vluchtelingen de compound binnen stroomden. Dat vervolgens die dag, omstreeks 12.00 uur, een mortiergranaat insloeg in de compound en precies tussen een YPR en viertonner neerkwam. Dat tengevolge daarvan ongeveer vijf à tien vluchtelingen gewond werden.

Op dinsdag, 11 juli 1995, omstreeks 13.30 uur, sloeg een granaat in tussen enkele YPR's op de parkeerplaats van de compound SREBRENICA. Chaotische taferelen waren het gevolg. Over de gehele compound liepen vluchtelingen, waaronder vrouwen, ouderen en kinderen. Tevens werd er gezien dat er overal gewonden en zwaar gewonden lagen. (twee militairen telden vijf ernstige gewonden en vijf licht gewonden, een andere militair sprak van acht gewonden, van alleen schrammetjes tot ernstige verwondingen) Op dat moment raakten de moslims in paniek en wilden de compound op. Door de GNK van de compound werd de coördinatie van de gewonden/hulpverlening geregeld. (Dit is 2x bevestigd)

Eén militair verklaarde dat de gewonden naar de kantine van de B-compagnie zijn gebracht. @ heeft daar zelf een jongen die een slagaderlijke bloeding aan de arm had geholpen. Omdat deze arm ook gebroken was, is deze gespalkt.

@ heeft ook een kind met een flinke beenwond geholpen en een vrouw, waarvan bij een body-check eerst geen letsel wordt vastgesteld, doch daarna wordt ontdekt dat de zijkant van het rechterbeen is weggeslagen. Omdat een scherp de wond dicht geschroeid had, bloedde deze niet.

Een militair heeft op 11 juli 1995 in SREBRENICA in de hulppost (TV-zaal) nadat de granaat op de compound was gevallen, o.a. een oude vrouw met scherfwonden, een oude man met kaakwond, een meisje met een open dijbeen wond verzorgd. (Dit is 4x bevestigd) @ heeft deze gewonden vervoerd van SREBRENICA naar POTOČARI. (Dit is 2x bevestigd)

@ vertelde verder dat hij vlak voor zijn vertrek nog een gewonde moslim strijder die niet in staat was zich zelfstandig voort te bewegen en die op een brancard lag, op een MB heeft gelegd. (Dit laatste is 1x bevestigd)

Door deze ontploffing werd tenminste ook een moslim gewond, die net buiten de omheining van de compound stond. Deze moslim werd binnen de compound gebracht en behandeld door de aanwezige verplegers. (Dit is 2x bevestigd)

Vervolgens werden meerdere gewonde vluchtelingen de compound binnengebracht, ongeveer 20 à 30 gewonden, die ook behandeld en verzorgd zijn. De gewonden werden ondergebracht in de ziekenkamer en ziekenzaal/tv-ruimte op de compound. Een andere militair verklaarde dat de oude vrouw uit eigen beweging die avond nog is terug gekeerd naar haar familie.

Op 12 juli 1995, tijdstip onbekend, had een militair gezien dat twee gewapende moslim strijders een gewonde collega in de compound SREBRENICA brachten. Later brachten zij nog een gewonde collega binnen. De beide gewonden zijn behandeld door artsen van DUTCHBAT.

Een militair verklaarde dat op 12 juli 1995, de compound (SREBRENICA) getroffen werd door een mortiergranaat van de Serven. Hierbij raakten een (onbekend) aantal mensen gewond. De gewonden werden uit de vluchtelingen geselecteerd en binnen de compound gebracht voor verzorging. Dit gebeurde door eigen GNK personeel. Hij verklaarde verder dat MSF voorstellen had gedaan voor het vervoer van de gewonden naar POTOČARI (eerst de gewonden daarna de rest) maar daar kwam niets van terecht. Het MSF had zich verstopt in een bunker en wilde later ook niet meehelpen met de evacuatie van de vluchtelingen richting POTOČARI. Hij verklaarde verder dat @ samen met @ de beslissing had genomen om met vluchtelingen richting POTOČARI te vertrekken, waarbij de gewonden zoveel mogelijk in de voertuigen van de B-compagnie werden geplaatst. (Dit is 1x bevestigd)

Een militair verklaarde met betrekking tot de medewerking van lokale medewerkers van MSF dat deze toch wel te wensen overliet. Deze zaten al in POTOČARI voordat het noodhospitaal in SREBRENICA werd ontruimd. De niet locals van MSF hebben hun werkzaamheden goed verricht.

Een militair verklaarde ten aanzien van MSF dat het functioneren hiervan zeer afhankelijk was van de persoon aan het roer binnen de enclave. Hij had respect voor @ maar bijzonder weinig voor @ die alleen bezig was met het bedrijven van machtspolitiek.

Door een militair is gezien dat de moslims hun eigen gewonden en doden afvoerden in SREBRENICA.

Terwijl de beschietingen te SREBRENICA aan de gang waren heeft een militair aan een collega verzocht te bezien wat voor hulp er verleend kon worden aan de vluchtelingen te SREBRENICA. Hij verzocht deze om zelf e.e.a. te gaan bezien in SREBRENICA. Dit werd geweigerd met als argument: "Daar wordt geschoten en het is veel te gevaarlijk". Hierop heeft de militair tezamen met een andere collega besloten om het heft in eigen hand te nemen. Een en ander is echter niet doorgegaan gezien de snelle val van de stad SREBRENICA.

De gewonden zijn onder begeleiding van het Rode Kruis en het MSF afgevoerd richting noorden. Een militair heeft gezien dat dit een groep betrof van ongeveer achttien personen waaronder één moslim strijder.

Een militair verklaarde dat hij op 11 juli 1995 in de namiddag hulp had verleend aan de vluchtelingen die van SREBRENICA naar POTOČARI gingen. Bij het vertrek van de compound SREBRENICA had hij diverse gewonden, ouderen op een YPR geholpen. Onderweg had hij demente personen, afkomstig uit een geestelijk verzorgingstehuis in de nabije omgeving van de compound SREBRENICA, baby's en uitgeputte ouderen op een YPR geholpen. Dat het hem onderweg was opgevallen dat niemand van de vluchtelingen elkaar wilden helpen. Zo ook een drietal weerbare moslim mannen, die langs de kant van de weg stonden. Dat de YPR die met hem meereed, stapvoets reed. Dat hij er absoluut zeker van was dat hij niet gezien heeft dat er vluchtelingen, of wie dan ook, waren overreden door voertuigen. Dat hij onderweg wel verscheidene personen in de bermkant had zien liggen, maar dat er aan hen geen oorlogsvervondingen waren te zien.

Een militair verklaarde dat hij op 11 juli 1995 nabij de compound te SREBRENICA en vervolgens op de weg naar POTOČARI gewonden had gezien. Deze zijn door hem en andere militairen meegenomen naar POTOČARI.

Een militair heeft een dode in een deken zien liggen. Een ander heeft twee doden op de weg zien liggen, deze waren gekleed in een groen militair tenue.

Een andere militair heeft zowel op de heen als de terugweg naar POTOČARI een dode moslim man gezien die op de as van de weg (op zijn rug) lag. Men is hieromheen gereden omdat de kans aanwezig was dat deze dode gebobytrapped was. Tijdens die terugweg heeft hij nog twee lijken aan de kant van de weg gezien.

Een militair verklaarde dat het vermoeden dat zij op 11 juli 1995, met de YPR over een lichaam waren gereden, is bevestigd door andere militairen, die in een YPR-GEWONDENTRANSPORT achter hen hadden gereden en die volgens hun zeggen ook over dat lichaam gereden waren. Hij wist niet wie gezegd had of hadden en wie zich in dat voertuig bevonden. Na vervolgens ongeveer 15 minuten te hebben gereden, had hij gezien dat aan de rechterkant van de weg, een vrouw met een kruiwagen, richting viertonner kwam en voor de viertonner de kruiwagen neerzette. In die kruiwagen lag een zwaar gewonde man, ongeveer 25 jaar oud, die in burger gekleed was. Hij had gezien dat deze man op diverse plaatsen aan de benen en het gelaat verwondingen had, vermoedelijk granaatsplinters. De chauffeur van de viertonner diende hierdoor te stoppen. Door een aan de cabine van de viertonner hangende vluchteling en een op de bumper zittende oude vrouw, werd de vrouw met de kruiwagen duidelijk gemaakt dat de gewonde niet meer mee kon met de viertonner. In de cabine van de viertonner bevonden zich reeds een vrouw met twee kleine kinderen en nog een jongen van 13 jaar. De vrouw heeft vervolgens de kruiwagen met daarin de gewonde voor de viertonner weggehaald, zodat zij weer verder konden rijden.

Een militair heeft echter verklaard op de terugweg van SREBRENICA naar POTOČARI geen lijken te hebben gezien. Gewonde vluchtelingen waren wel aanwezig doch die werden zoveel mogelijk geholpen.

Een militair verklaarde dat hij tijdens de aftocht van SREBRENICA naar POTOČARI een ongeveer 30 jaar oude zwaar gewonde moslim (welke aan een infuus lag) op de boeggolfsplaat van de YPR meegenomen had naar POTOČARI. (Dit is door twee militairen gezien)

Ook is gezien dat er gewonde ABiH-militairen langs de route liepen. De militair heeft langs de kant van de weg geen doden gezien. Hij heeft ook geen gevechtshandelingen gezien.

Wel heeft deze militair een ongeval met een YPR berging waargenomen, het betrof hierbij een voertuig, in beslag genomen door de Serven, dat een afgrond ingereden was.

Een diepe indruk heeft de verplaatsing van SREBRENICA naar POTOČARI op een militair gemaakt, waarbij hij zich te voet tussen de vluchtelingen heeft verplaatst en diverse vluchtelingen op weg heeft geholpen en kinderen heeft gedragen.

Een militair verklaarde dat hij onderweg is ingehaald door enkele Ypr'n en een MB afgeladen met gewonden vanuit de compound te SREBRENICA. Op en nabij de compound te POTOČARI heeft hij meegeholpen om mensen die uitdrogingsverschijnselen vertoonden water te geven of zo nodig een infuus. Verder heeft hij meegeholpen om enigszins orde proberen te scheppen.

Een militair heeft op het moment na @ toen hij onder een kogelregen de berg afkwam ten zuiden van SREBRENICA en zicht had op de compound SREBRENICA, in deze compound een aantal lichamen zien liggen. Hij was bezig met het ontwijken van vuur. Hij kan niet zeggen of dit gewonden dan wel lijken waren. Ook kan hij niet precies het aantal lichamen aangeven.

4.1.3. Verklaringen mbt de situatie in POTOČARI

Een militair verklaarde dat toen de vluchtelingen, vanwege de beschieting op de berg Kradak, vanuit SREBRENICA richting de compound te POTOČARI kwamen, door een officier een route is aangegeven om de vluchtelingen buiten het zicht van de Serven de compound op te laten. Vervolgens moest de militair, in opdracht van een officier, samen met een soldaat een gewonde ophalen die bij de poort van de compound zou liggen. Die gewonde zou in de buurt van de bushalte liggen. De gewonde lag toch iets verder en de militair moest in patrouillegang verder om deze gewonde op te pikken. Tijdens het oversteken van de weg werd de militair beschoten door middel van twee mortiergranaten uit de richting berg Kradak.

De militair heeft met de soldaat de gewonde opgepikt en teruggelopen naar de compound. Aldaar heeft de militair de gewonde afgegeven. Op de terugweg werden zij beschoten door klein kaliber wapens. De militair heeft de gewonde afgeleverd in de bunker. Later had hij gevraagd hoe het met die vrouw was. Daarna vernam hij dat er niets meer aan die vrouw gedaan mocht worden in verband met de voorraad. Die vrouw is later naar het MSF gebracht. (Dit is 1x bevestigd) Gezien haar verwondingen op dat moment vermoedde hij dat zij aan haar verwondingen overleden zou moeten zijn. (Dit is 2x bevestigd met de vermelding dat de vrouw morfine is toegediend)

Een militair verklaarde dat omstreeks 9 juli 1995 een jonge moslim vrouw, met verscheidene schotwonden in haar borst, buik en dijbeen, werd afgeleverd bij de verbandplaats. @ heeft vervolgens de beslissing genomen om deze patiënt niet te opereren daar dit een te grote ingreep was, doch alleen pijnbestrijding toe te passen. (Dit is 1x bevestigd) Dit in verband met de medische voorraad voor 30 man VN-personeel. Hij vermoedt dat deze vrouw, nadat zij is vervoerd naar MSF, later is overleden.

Op 10 juli 1995 heeft een militair in POTOČARI een gewonde moslim strijder gezien, deze was aangeschoten in zijn been. Hulp is verleend door VN-personeel.

Een militair verklaarde dat op 11 juli 1995 de moslim gewonden op de compound te POTOČARI werden ondergebracht. Hij verklaarde voorts dat de BSA een moslim strijders die zwaar gewond was en mee wilden nemen vanaf de compound. Hiervoor is geen toestemming gegeven. De moslim strijders is toen achtergebleven op de compound en op 12 juli 1995 tegen de avond met het gewondentransport meegegaan. Hij heeft gezien dat de MSF en de gewondenverzorgers en gewondenhulpers met de gewonden bezig waren.

Een militair deed dienst als @ bij de compound te POTOČARI. Na 3 juli 1995 heeft @ zich ook beziggehouden met medische hulp aan de vluchtelingen die binnen de compound kwamen. Ook werden er patiënten buiten de compound, doch binnen de enclave bezocht. Dit gebeurde in uitzonderlijke gevallen. Geen hulp werd verleend aan herkenbare strijders.

Op de dag dat de vluchtelingen aankwamen in POTOČARI werden meerdere burger gewonden gezien. Deze werden door de NL-militairen doorgestuurd naar de verbandplaats in de compound. De militairen van de verbandplaats op de compound hebben zo goed en zo kwaad geprobeerd die mensen te helpen. Deze werden naar omstandigheden goed verzorgd. (Dit is 2x bevestigd)

Een militair verklaarde dat hij bij aankomst van de vluchtelingen had meegeholpen de gewonden uit de wagens te halen. De verwondingen waren hoofdzakelijk ontstaan door mijnen en door mortiervuur welke door de Serven waren afgevuurd tijdens de inname van de enclave. Het helpen van de

gewonden uit de wagens c.d. was een compleet bloedbad. Hij verklaarde voorts dat de moslim vrouwen die op de compound werkten samen met de vluchtelingen waren afgevoerd in de richting van Tuzla.

Een militair kreeg de opdracht retour compound POTOARI te komen zonder vluchtelingen mee te nemen. Dit is ook zo gebeurd. De vluchtelingen zijn achtergebleven in het containerdorp. Tijdens de rit terug werd de YPR 2x geraakt door klein kaliber wapen. Wie geschoten heeft is niet bekend. (Dit werd bevestigd door een andere militair met de vermelding dat beiden reden in een YPR richting @). Plotseling op een afstand van 800 meter voorbij "klein Swedish shelter" hoorde een van de militairen in de YPR van hem dat er door klein kaliber wapens op de YPR werd geschoten). Bij terugkomst werd er appel gehouden en tijdens dit appel werd aan de militair medegedeeld dat zij retour SREBRENICA moest om een gewonde moslim vrouw naar MSF te brengen. De gewonde vrouw was één van de gewonden die reeds in de loods in de compound POTOARI was ondergebracht. De militair is toen met @ terug gereden naar SREBRENICA en hebben aldaar de gewonde moslim vrouw bij MSF afgeleverd. @ vertelde aan de militair dat in het gebouw van MSF vele gewonden waren en ook lijken in de hal lagen. Het transport werd uitgevoerd omdat de hulppost in POTOARI geen middelen (medicijnen) voor de vrouw had. Onderweg zag de militair duizenden vluchtelingen en ook ABiH strijders.

Bij de eerste vluchtelingenstroom op 11 juli 1995 waren (ongeveer 50) gewonden, welke onder andere met kruiwagens werden vervoerd.

Een militair had tijdens zijn ronde over de compound gezien dat er een groot aantal vluchtelingen de compound waren binnen gekomen en dat zich daaronder een 50-tal zwaargewonden bevonden die in het geïmproviseerde hospitaal in de fabriekshal werden neergelegd. (Dit is 2x bevestigd)

Op dinsdag 11 juli 1995, heeft een andere militair geholpen met de opvang van deze vluchtelingen en het vervoer van de zwaargewonden naar het snel ingerichte noodhospitaal in de grote loods. De gewonden werden aldaar goed verzorgd door verbandplaats-personeel en personeel van MSF. (Dit is 2x bevestigd) Hij heeft zich bezig gehouden met de voeding en watervoorziening van de aankomende vluchtelingen. Hij heeft 30 tot 40 zwaargewonden gezien.

Op 11 juli 1995, omstreeks 16.00 uur kwam het konvooi in POTOARI aan. Er lagen twee gewonden langs de weg. Deze zijn door hen meegenomen. Zij hebben nog een vrouw op de YPR geholpen, die moeilijk ter been was. Tijdens deze twee ritten heeft men ongeveer 30 mensen, allen vrouwen, gezien, welke misschien gewond waren, of uitputtingsverschijnselen vertoonden, of al reeds voor vertrek gewond waren.

Een militair verklaarde dat hij tijdens de val van de enclave de eerste gewonden had gezien bij de binnenkomst van de vluchtelingen in de compound. Deze werden aldaar behandeld door MSF en eigen GNK personeel. Er waren echter niet voldoende middelen aanwezig voor de behandeling van de gewonden. Hij verklaarde dat de Serven vroegen om een lijst met de aantallen gewonden en vluchtelingen. Of er namenlijsten zijn gemaakt weet hij niet.

Een militair verklaarde van mening te zijn dat de gewonden en zieken binnen de compound zo goed mogelijk werden behandeld. Zij verklaarde dat er wel op een gegeven moment strubbelingen waren tussen de VN-ers en de mensen van het Rode kruis. De mensen van het Rode kruis vonden dat de VN-ers de gewonden niet naar kunnen hadden behandeld. De VN-ers zelf waren echter van mening dat zij alles hadden gedaan wat zij konden. (Dit is 1x bevestigd)

Een militair verklaarde dat tijdens de geneeskundige hulp ook door militairen de MSF-werkzaamheden werden ondersteund op de compound POTOARI. Dit was zodanig dat er soldaten van de verbandplaats wegens uitputtingsverschijnselen opgenomen moesten worden.

Een militair verklaarde te hebben gezien dat er te POTOARI een meisje (25 jaar) ongeveer vijf meter voor hem liep en dat in haar been werd geschoten. Hij wist niet of er door Serven of door moslims geschoten was. In ieder geval niet door NL-militairen.

Een militair heeft tussen de vluchtelingen een man gezien, welke de weerbare leeftijd had, die schotwonden in de rug had. Deze gewonde wilde mee vluchten met de grote stroom, maar was door zijn verwondingen hiertoe niet in staat. De gewonde is uit de groep gehaald en naar de opvangruimte gebracht voor gewonden in de compound.

MSF, dat een noodhospitaal te SREBRENICA had, heeft dit met o.a. eigen voertuigen moeten evacueren naar de compound te POTOARI. De afspraak met MSF was dat artsen van MSF zelf zorg zouden dragen voor hun patiënten. Door inmenging van een militair ontstond een ruzie tussen een arts van MSF en de betreffende militair. (noot: MSF is bereid tot het afgeven van een verklaring omtrent deze zaak).

Een militair verklaarde dat de gewonden en zieken afkomstig uit het ziekenhuis van SREBRENICA (Door een militair geschat op 100, een ander 150), op verzoek van MSF, naar de compound SREBRENICA zijn gebracht. Zij zijn op een aangewezen gedeelte in de fabriek in de compound geplaatst en zij namen deze patiënten onder hun verantwoording. Hij heeft gezien dat er zich hieronder ook moslim strijders bevonden. Hij zag dat deze moslim strijders camouflagebroeken droegen. Later tijdens en na de val van SREBRENICA zijn deze zieken en gewonden naar de compound POTOČARI gebracht. (Dit is 1x bevestigd)

Bij de evacuatie van deze, ongeveer 60, gewonden heeft MSF ook de langs de weg naar POTOČARI aangetroffen gewonden meegenomen (Dit is 2x bevestigd). De gewonden werden behandeld in de door MSF ingerichte locatie in de compound. Niet in de organieke verbandplaats omdat deze in het kader van de gevechtshandelingen was ontruimd en teruggebracht was tot een alternatieve opvang in de bunker. Deze werd vrij gehouden voor eigen personeel.

De verbandplaats had een IJZEREN VOORRAAD, vastgesteld door een militair in overleg met verbandplaats personeel. Zodra dit minimumniveau bereikt werd, werd automatisch de steun aan "niet" VN personeel gestopt. (Dit is 6x bevestigd)

Op eigen niveau diende @ wekelijks rapportage te doen middels een VN-formulier aan het hoger echelon. Hierbij werd melding gemaakt van de hoeveelheid opnames, verrichte operaties, tandartsbehandelingen, behandeling van gewonden, patiëntenbehandeling, enz. Alle patiënten werden bij binnenkomst geregistreerd. Het systeem werkte goed.

In de enclave werkte men nauw samen met het ziekenhuis in SREBRENICA. Dit hield in dat men in de compound POTOČARI nogal eens gewonden van het ziekenhuis uit SREBRENICA overnam en behandelde. Deze werden zo goed mogelijk uitgevoerd door "eigen" troepen en MSF. Men was opgevallen dat personeel van het Rode Kruis te beroerd was om gewonden op te pakken e.q. in te laden.

Een militair verklaarde dat hij op 11 juli 1995 een moslim vrouw gezien had met een schotwond in haar been. Zij behoorde tot de vluchtelingen die vanuit SREBRENICA naar de compound in POTOČARI waren gekomen. @ heeft verklaard dat hij deze vrouw verbonden heeft. (Dit is 1x bevestigd) Hij had ook veel mannen met oorlogsverwondingen de compound POTOČARI binnen zien komen.

Op 10 juli, de dag van de MLRS beschieting (de dag voorafgaande aan de val van SREBRENICA waarbij meerdere doden en gewonden waren gevallen), kregen militairen het verzoek om een aantal gewonden over te nemen van MSF. Er werd toen gevraagd door MSF voor overname van twee zwaargewonde patiënten uit SREBRENICA. Dit werd door @ geweigerd. Een patiënte die in de compound POTOČARI was binnengebracht met schotwonden door buik, borst en benen mocht ook niet worden behandeld. Dit in verband met die 30 gewonden voorraad. Hier is uitdrukkelijk tegen geprotesteerd, omdat men van mening was dat de medische dienst die vrouw wel degelijk kon behandelen. Uiteindelijk is de vrouw door DUTCHBAT vervoerd naar SREBRENICA.

Volgens een militair waren er ongeveer 3000 tot 4000 vluchtelingen in de compound POTOČARI. Er waren ongeveer 200 zieken en ernstige gewonden in de compound welke door MSF verzorgd werden. Ook in de fabriekshallen buiten de compound waren gewonden ondergebracht die verzorgd werden door de MSF. Zij konden niet voorkomen dat er toch moslims overleden.

Nabij het busstation POTOČARI had een militair, twee dagen voordat POTOČARI werd ingenomen, een man gezien die in zijn been was geschoten. Deze is geholpen door familieleden.

Tijdens de beschietingen van de stad POTOČARI, werd een militair om medische bijstand verzocht bij de voormalige bushalte aldaar. @ heeft aan @ gevraagd om medisch personeel richting bushalte te sturen. Dit werd door @ afgewezen omdat er nog steeds geschoten werd. De militair is toen @ met meerdere collega's (Dit is 1x bevestigd) gegaan. Hij is daarbij gestoten op een patrouille van zes gewapende ABiH strijders. Deze kwam zeer bedreigend over. @ heeft o.a. een meisje van ongeveer zestien jaar mee terug genomen naar de compound POTOČARI. (Dit is 1x bevestigd met de vermelding dat het meisje is behandeld door MSF)

Een militair verklaarde dat hij met enige collega's een medische hulppost (vooruitgeschoven) had ingericht nabij de voormalige bushalte te POTOČARI.

Een militair had te 15.00 uur de eerste vluchtelingen de compound binnen zien komen. De gewonden werden opgevangen en behandeld door de verbandplaats. Binnen de fabriek werden de gewonden (ongeveer 100) in een lange gang gelegd. Er waren gewonden, oude uitgeputte mensen, en misschien ook wel mensen met schotwonden, maar deze laatste categorie had hij niet gezien. Er vonden ook tien bevallingen plaats. (Later zijn in één van de Dixies, twee pistolen gevonden hetgeen mogelijk kan duiden op aanwezigheid van strijders tussen de vluchtelingen en gewonden). Nadat @ vastgesteld

had dat de hal in de compound vol was en de toestroom van vluchtelingen van buiten afnam, omdat men buiten de compound in fabriekscomplexen verbleef heeft @ het gat in de omheining laten dichtten. Nadien zijn er nog diverse meest schrijnende gevallen de compound in gekomen.

Een militair verklaarde dat op 12 en 13 juli 1995 de zwaargewonden naar de verbandplaats in de compound werden gebracht. De gewonden zijn naar omstandigheden goed behandeld. Met de brancard werden de zwaargewonden afgevoerd. MSF werd niet tegengewerkt in de uitvoering van hun werkzaamheden. Het was door de massale aanvoer wel moeilijk goed je werk te kunnen doen.

Vanwege de hoeveelheid gewonden zijn militairen naar de verbandplaats gegaan en hebben daar materiaal gehaald voor de verzorging van die gewonden en hebben zij die verzorging vervolgens ook uitgevoerd.

Een militair heeft op een gegeven moment met een tweetal collega's gezien dat een man zich met zijn hoofd tegen het asfalt sloeg. Deze man heeft hij samen met een arts en vier andere VN-ers gekalmeerd.

Een militair heeft tijdens een nacht gezien dat twee mannen van angst hysterisch werden. Een van de mannen sloeg onder veel geschreeuw met een baksteen op zijn eigen hoofd. Deze mensen zijn door een arts van de VN behandeld. Op 12 juli 1995, 's-morgens werd er een man aangetroffen welke zich had opgehangen (1x bevestigd). De familie van die man wilden hem zelf begraven.

Door de gewondenverzorgers zijn appellijsten gemaakt van de gewonden. De mogelijkheid moet niet worden uitgesloten dat zij (Serven) die lijsten in handen hebben weten te krijgen. (Het bestaan van deze lijsten wordt 1x bevestigd) Door een militair is gezien dat er een BSA-strijder vergezeld van drie burgers de gewonden langs liep en aan de hand van lijsten mensen identificeerde (de militair had althans deze indruk).

Een militair verklaarde dat de Serven met een vrachtauto, geladen met brood, aan kwamen rijden. Dit brood werd uitgedelen aan de vluchtelingen. Dit alles werd vastgelegd met een filmcamera die door de Serven zelf was meegenomen. Na deze vrachtauto kwamen er Servische troepen met honden.

Door een militair is wel waargenomen dat de vluchtelingen door de Serviërs werden bedreigd. Hij heeft echter geen mishandelingen of andere fysieke inbreuken waargenomen. De mannen werden eerst ondergebracht in woningen in de nabijheid van de compound. Dit alles op last van de Serviërs. Achter deze woningen zijn wel schoten gehoord echter geen slachtoffers waargenomen. Later werden de mannen afgevoerd in kleine militaire busjes naar een onbekende plaats.

Ten tijde van de deportatie van de vluchtelingen om 14.10 uur (dag weet hij niet meer precies) hielp een militair een heel oude verzwakte vrouw bij het instappen in een voertuig. Zij was bij de busremise opgehaald en moest voor de compound worden overgeladen in een door de Serviërs ingehuurd vrachtwagen. Hierbij zakte de vrouw in elkaar en leek te zijn overleden. Toen hij de begeleidende Serven hierop attent maakte en vroeg om het lichaam te kunnen bergen werd dit afgewezen. Het lijk is gewoon samen met de andere levende mensen afgevoerd. Hij heeft dit wel met kaderleden besproken, maar de auto's reden nadat deze waren volgeladen, onmiddellijk weg. Dit bij een temperatuur van ongeveer 40 graden.

Een militair verklaarde dat hij in totaal vijf lijken had gezien. Één pasgeboren baby welke door verkeerde ligging van de navelstreng was overleden (Dit is 1x gehoord), één oude vrouw en drie oude mannen. Deze waren niet overleden ten gevolge van oorlogshandelingen. Deze zijn begraven nabij de afrastering van de compound nabij het noordelijk deel van de compound. Door de Koninklijke Marechaussee is hiervan een proces-verbaal opgemaakt. (Dit is 2x bevestigd)

Een militair verklaarde dat hij betrokken is geweest bij de behandeling van de gewonden in de compound POTOARI. Alle voorkomende werkzaamheden met betrekking tot de verzorging werden door @ uitgevoerd. Ook het begraven van overleden locals behoorde tot die werkzaamheden. Op 13 juli 1995 heeft hij gezien dat er ongeveer negen lichamen begraven zijn aan de N-O zijde van de compound, op het veld achter de onderhoudstent - tussen de twee wachttorens.

Op 12 juli 1995, meldde een collega aan een militair dat er zeven lijken lagen en verzocht hem deze lijken te laten ophalen. Later kwam het bericht van deze collega dat hij de lijken niet meer op hoefde te halen daar de Serven dit niet toe lieten. Eerst na contact met een andere collega in de compound bleek hem dat het geëxecuteerden betrof.

Een militair verklaarde tijdens de wachtdienst op 12 juli 1995 gezien te hebben, dat er een ABiH

strijder met een schotwond door zijn been werd gebracht. Hij zag dat de moslim strijders werd genegeerd en niet werd behandeld. Overigens werd een groot aantal zwaarder gewonden ook niet geholpen door gebrek aan medicamenten.

Een militair verklaarde dat hij op woensdag, 12 juli 1995, een vrouw over de compound zag lopen. Iemand van de wacht deelde mede dat een vrouw naar binnen was gerend. Deze vrouw stond later bij de verbandplaats en stond daar in paniek te praten. De Serven hadden haar bedreigd en haar ondermeer gezegd dat ze haar kinderen zouden barbecuen. Dit was de vrouw welke bij het drietal hoorde van het vluchtelingencomitee. Deze vrouw is later door MSF meegenomen, waar @.

Verder verklaarde een militair dat er later nog drie groepen met vluchtelingen bij de compound kwamen. Dit waren groepjes van ongeveer vijf personen. Twee keer een groep oude vrouwen die werden gebracht door Serven. Eén keer een groep strijders die niet geslaagd was in een uitbraakpoging naar Tuzla. Eén van hen was licht gewond aan zijn hoofd en is daaraan behandeld. Eerst gaven zij aan dat zij geëvacueerd wilden worden, maar feitelijk wilden zij de compound in om zich te verstoppen, hetgeen werd geweigerd naar richtlijnen van @. Later zijn deze mensen met onbekende bestemming vertrokken.

Een militair heeft gezien dat door BSA-eenheden op 11-12 juli 1995 een 60-tal gewonde mensen, als beesten op een vrachtwagen werden gegooid en dat deze werden afgevoerd. Hij heeft ook gezien dat er mensen met ambulances werden vervoerd. Hij heeft gezien dat dit alles gebeurde bij de busfabriek, welke grensde aan compound in POTOCARI.

Door meerdere NL-militairen is in de compound POTOCARI waargenomen dat bij de afvoer van de vluchtelingen, welke op 12 juli 1995 tot ongeveer 20.00 uur in de avond heeft geduurd, de vluchtelingenstroom in een soort nauwe trechter werd gedirigeerd. In deze "flessehals" werden de weerbare mannen door Servische militairen cruit gepikt en gedirigeerd naar een huis tegenover de compound. Dat was het eerste huis links van de ingang van de compound. De rest moest doorlopen naar de bussen om afgevoerd te worden.

Alvorens deze gevangenen naar binnen gingen, dienden zij alle spullen in de tuin achter te laten. Deze mannen zouden daar verhoord worden, echter men heeft niemand meer naar buiten zien komen, wel heeft men schoten gehoord. Later is gehoord dat een VN-militair heeft getracht foto's te maken van dit voorval. Hij zegt niet te hebben waargenomen dat de BSA, tijdens de afvoer van de vluchtelingen, fysiek geweld heeft gebruikt. Wel was er sprake van verbaal geweld.

Er is door een aantal NL-militairen niet met zekerheid te zeggen wat er met deze gevangenen is gebeurd en of zij allen weer uit dat huis zijn teruggekomen.

Omstreeks 11-12 juli 1995 heeft een militair gezien dat er moslim mannen werden afgezonderd uit de vluchtelingenstroom. Het betrof hier circa 40 mannen. Deze werden afgevoerd naar twee woningen die op 300 meter tegenover de hoofdingang van de compound lagen, richting SREBRENICA. 's-Avonds werden door hem uit die richting 20 tot 30 schoten gehoord. Het betrof hier single action en af en toe salvo's van circa vijf schoten.

Op 12 juli 1995 werd door een militair mede zorg gedragen voor het selecteren van de gewonden voor de afvoer in vrachtauto's naar hetzij BRATUNAC hetzij KLADANJ, waarbij naast de chauffeur ook een verpleger aanwezig was.

Op 12 juli 1995 was een andere militair eveneens bij de selectie van gewonden geweest voor het gewondentransport naar KLADANJ. @ had dit konvooi zelf niet begeleid. Er waren 54 of 64 gewonden uitgekozen. Zo'n vijftig gewonden bleven achter in POTOCARI. Deze werden verzorgd tot 17 juli 1995 toen het Rode Kruis ze kwam ophalen. Hierbij hadden de Serven uit de groep nog zeven strijdbare mannen gehaald. In opdracht van de Serven werden deze apart, van de overige gewonden die in voertuigen van het RODE KRUIS zaten, door een kaderlid overgebracht naar BRATUNAC.

Een militair verklaarde dat na de inname van de enclave door de BSA er afspraken werden gemaakt voor de evacuatie van de zieken en gewonden. Deze zouden door middel van een medisch konvooi naar KLADANJ vervoerd worden.

Daar zouden deze worden opgevangen worden door internationale hulpverlening (Een medisch konvooi van Noren). Na verscheidene weigeringen werd er toch toestemming verleend op 12 juli, omstreeks 18.00 uur. Na overleg werd er, ondanks de invallende duisternis, besloten te vertrekken. De konvooi-commandant bemande het eerste voertuig. Alle voertuigen, op één na, waren gemarkeerd met een rood kruis. Het konvooi bestond uit zeven voertuigen, en 64 personen, met uitzondering van het DUTCHBAT-personeel. Per voertuig gingen er twee medewerkers van MSF mee.

Op de weg van BRATUNAC naar Konjevici werd het konvooi stopgezet door een aantal wild

gebarende en schreeuwende Servische militairen. Deze maakten kenbaar dat er hevige gevechten aan de gang waren tussen uitbrekende moslims en BSA. De BSA was niet gelukkig met het feit dat hun troepen door de koplampen van het konvooi in het volle licht werden gezet. Vervolgens werd de militair en de overige begeleiders de scherfvesten afgenomen. Na enige tijd mocht het konvooi zijn weg vervolgen echter met gedoofde lichten.

Toen zij in de buurt van KLADANJ bij de grens stopten bevonden zich daar veel BSA-strijders. Hij hoorde dat een aantal BSA-strijders hun wapen aan het doorladen waren.

In KLADANJ trof de konvooicommandant een militair die als een soort van LSO functioneerde. Deze wist op dat moment dat het konvooi niet zou mogen doorrijden. Tegelijkertijd begonnen BSA-strijders op zeer agressieve wijze de eerste voertuigen te ontladen. Van het eerste voertuig werd de klep aan de achterkant geopend en moesten de mensen uit het voertuig stappen. Zelfs de mensen die bijna niet konden lopen moesten eruit. Hierbij werden zieken en gewonden op straat gegooid, onafhankelijk van hun verwondingen. Een militair verklaarde dat dit onder andere 3 vrouwen waren (één met een dubbele botdijbeen breuk, één heeft een curettage ondergaan) 2 kinderen (met scherfverwondingen) en 3 mannen boven de 50 jaar (waarvan één met scherfverwondingen aan het linker been en één met uitdrogingsverschijnselen). Een andere militair vertelde dat een aantal op kruiken liepen, enkele met geamputeerde voeten en dat ook er een vrouw bij was die 5 uur daarvoor bevallen was. Zo heeft een militair gezien dat een oudere man, met een gebroken been en een door granaatscherven verwond been, een flinke afstand moest lopen.

De BSA-strijders treiterden duidelijk de gewonden. Zelfs moesten de gewonden hun verband afdoen om de wonden te laten controleren. Ook bij zijn wagen moesten de lopende gewonden eruit. Alle veertien moslim meisjes van het MSF, die in de vrachtwagens zaten, werden aan de arm meegenomen de huizen in. Wat daar mee gebeurd is weet hij niet, maar hij heeft ze niet meer teruggezien.

De militair en de als LSO optredende militair trachtten dit wangedrag te stoppen maar moesten onder bedreiging van wapens toezien hoe alle mannen apart moesten gaan zitten. Ook is waargenomen dat twee moslim vrouwen, die werkzaam waren voor MSF, door BSA-strijders meegenomen werden naar twee barakken. Zij waren herkenbaar aan MSF-shirts. Zij werden niet terug gezien.

Daarna moest het konvooi rechtsomkeert maken. Toen de militair dit weigerde werd hij direct bedreigd. Ook de LSO werd te verstaan gegeven dat hij moest vertrekken. Hij mocht een van zijn voertuigen niet meenemen. De overgebleven gewonden moesten mee terug genomen worden. Er waren nog 34 personen over, allen vluchtelingen, geen MSF-personeel. Hierbij waren mensen die dringend aanvullende medische zorg nodig hadden.

Na verloop van tijd kwam het konvooi terug bij "YELLOW BRIDGE", de ingang tot de enclave. Hier werd hun de toegang geweigerd door de plaatselijke commandant, genaamd YOVO. Naar zijn zeggen was er geen toestemming verleend tot de terugkeer in de enclave. De konvooicommandant probeerde de man te overreden. In de trucks waren immers mensen stervende. De man YOVO weigerde echter de toegang en beval het konvooi te wachten. Dit was omstreeks 02.30 uur. Tegen 08.00 uur kreeg de konvooicommandant opdracht de gewonden naar het ziekenhuis van BRATUNAC te brengen. Intussen was een man overleden.

Bij aankomst in BRATUNAC werden de gewonden overgebracht naar een apart gebouwtje. De bevolking reageerde vrij agressief. Na langdurige onderhandelingen kon een persoon van DUTCHBAT bij de gewonden achter blijven.

Het konvooi keerde terug naar POTOARI. Het arriveerde hier rond 13.00 u. (Dit is 6x bevestigd)

De @ militair verklaarde dat de eerste dag bestond uit het inventariseren van de gewonden samen met het personeel van de poli. @ had zich daarbij opgeworpen als een soort bewaker van dienst door op een stoel voor de ingang te gaan zitten. Hierbij werd @ diverse malen geconfronteerd met BSA krijgers (1 echelon) die uitermate dreigend en met veel verbaal geweld de indruk wekten het gewonden probleem definitief te willen oplossen. Door ingrijpen van de militair met steun van het verplegend personeel en de twee toegewezen bewakers is dit voorkomen.

De militair had de indruk dat de BSA strijders in een latere fase van hogerhand nadrukkelijk opdracht hadden gekregen om zich niet meer met de gewonden te bemoeien. Voor de nachtelijke uren kreeg @ de artsenkamer op de bovenverdieping van het hoofdgebouw aangeboden.

De volgende ochtend was @ wakker geworden van hevig geweervuur met automatische wapens. @ vreesde voor de veiligheid van @ patiënten, echter deze bleek niet in het geding. Desgevraagd werd hem medegedeeld dat er een aantal moslims hadden getracht door het oord BRATUNAC uit te breken en deze door de militia wiens bureau in de nabijheid van de poli stond waren tegengehouden. @ is nog wel na een dag of twee met een medewerker van het ziekenhuis uit BRATUNAC op en neer geweest om wat medicamenten te halen en wat persoonlijk spullen.

Later heeft hij gehoord dat er wel mensen zijn aangekomen, maar niet zoveel als dat zij hadden afgezet.

Op 12 juli omstreeks 10.30 uur was de inval van de BSA. 's-Middags werd een militair door een kaderlid geweekt om zich bij een officier te melden als begeleider van een vluchtelingenkonvooi. Een andere militair bevestigde het bovenstaande en verklaarde tevens dat het ongeveer 565 gewonden

betrof. @ heeft toen konvooi nummer twee begeleid met een MB. @ in @ MB was @. Het tweede voertuig van konvooi nummer twee bestond uit @ en @. Deze hebben na het onder dwang inleveren van hun MB (dit was 100 meter buiten de compound, plaatsgenomen in de eerste MB. Met @ man in een MB zijn ze achter konvooi nummer twee aangereiden. @ en zijn met hen meegereden omdat de BSA hen had beloofd dat zij hun MB weer terug zouden krijgen op het eindpunt. Buiten de enclave, dit was op de weg juist ten westen van BRATUNAC en omstreeks 16.30 uur, zag hij een bus met vluchtelingen staan. Bij deze bus stond de MB, waar onder andere @ bij stond. Zij zijn echter doorgereden. Later werden zij op dezelfde weg bij een BSA-post (bij het gehucht Konjevici) staande gehouden. Daar reden de bussen met de vluchtelingen door en zij mochten met de MB niet verder. Na vijf minuten mochten zij met de MB toch doorrijden. Juist voor MILICI haalden ze het konvooi nummer twee weer in. Een paar kilometer buiten (ten westen) van Vlasenica stopte het konvooi. Vervolgens moest er telkens één bus verder rijden. Zij kregen eerst geen toestemming om naar het punt te gaan, waar de vluchtelingen uit de bus moesten. Later kreeg @ met @ van konvooi nummer drie toestemming om te gaan kijken bij het punt, waar de vluchtelingen uit moesten stappen. Dit was volgens hem op een parkeerplaats. Op deze parkeerplaats stonden onder andere twee @. Deze @ zijn met de eerste vluchtelingen via de confrontatielijn naar de moslim zijde gelopen. Daarvoor moesten eerst aan moslim zijde en BSA-zijde de mijnen worden weggehaald. Van de BSA-commandant ter plaatse kregen de militairen te horen dat het al donker begon te worden en dat daarom @ niet meer terug mochten komen. In het donker konden de BSA-eenheden niet zien wie er terug over de confrontatielijn kwamen (moslim of VN-militair). De BSA zou gaan schieten als er iemand terugkwam. @ heeft met de FM 4600 via het relaierstation van OP-@ en de SATCOM C de Opsroom ingelicht om @ te waarschuwen. Later kreeg @ bericht dat het de Opsroom gelukt was via het VN-commando North-East om hen te waarschuwen. Met de MB van @ zijn de militairen, van wie de MB was afgenomen teruggegaan richting compound POTOARI. De militair verklaarde verder dat @ telkens bericht gaf aan de Opsroom als er een konvooi aankwam. Op 12 juli 1995, omstreeks 23.00 uur, was het laatste gewondenkonvooi aangekomen. Zij kregen geen toestemming meer de confrontatielijn te passeren. Drie moslim medewerksters van MSF mochten de confrontatielijn wel passeren. Daar het al donker was, durfden zij dat niet. Door de BSA werd ter plaatse 30 licht gewonde mannen tussen 20 en 40 jaar uit het gewondenkonvooi gehaald. Zij moesten plaatsnemen op een grasveldje. De drie mensen van MSF zijn erbij gaan zitten. @ verklaarde dat toen @ met zijn MB weg wilde rijden @ zei dat @ die MB moest achterlaten voor @. Dit gebeurde onder dwang. In deze MB lag zijn scherfwerende vest en zijn FALL-geweer, welke @ moest afstaan onder bedreiging van een BSA-strijder. @ is toen, evenals @, bij het gewondenkonvooi ingestapt dat met de zwaargewonden, en de licht gewonde vrouwen en kinderen terug moest naar de compound in POTOARI. Hierop is @ terug gereden van het eindpunt via Vlasenica - MILICI naar Konjevici, alwaar zij werden gestopt door BSA-strijders. Dit geschiedde zonder geweld. Er werd hem gevraagd wat @ ging doen en waar @ naar toe wilde. Gedurende deze reis hebben zij veel BSA-strijders gezien, welke waren bewapend. Hierop heeft @ zijn weg kunnen vervolgen naar YELLOW BRIDGE, alwaar hij omstreeks 02.00 uur arriveerde. Voordat @ bij de lokatie YELLOW-BRIDGE arriveerde heeft @ veel schoten gehoord, waaronder mortiergranaten. Bij YELLOW-BRIDGE was @ van de verbandplaats aanwezig. Aanwezig was YOVO (zijnde de BSA-leider) van de sector YELLOW-BRIDGE-doorlaatpunt. Deze leider heeft gevraagd waar de reis naar toe ging. Hierop heeft BSA-leider YOVO telefonisch contact gehad met een kazerne in BRATUNAC. Door hen werd de BSA-leider medegedeeld dat er geen toestemming werd verleend om de VN-ers de enclave in te laten. Vervolgens heeft @ aan de BSA-leider YOVO gevraagd of hij de verantwoording op zich wilde nemen dat de zwaargewonde moslims dit niet zouden overleven. Hierop heeft de BSA-leider YOVO @ medegedeeld, dat hij orders had gekregen van de kazerne in BRATUNAC. Het konvooi dient te wachten op de komst van de Servische kolonel Nicolic. Hierop is de militair gebleven tot 's-morgens 08.00 uur. Omstreeks 09.00 uur kwam deze BSA-leider, die mededeelde, dat het was toegestaan om terug te gaan naar het ziekenhuis in BRATUNAC om de gewonde moslims te laten verzorgen. Omstreeks 09.30 uur arriveerde @ met de gewonde moslims in het ziekenhuis te BRATUNAC. Het betrof hier een 30-tal gewonde moslims. Bij het ziekenhuis aangekomen moesten de gewonden rechts van het ziekenhuis in een bijgebouw worden afgeleverd. Hierbij is @ van hen met de gewonden achtergebleven.

De twaalf gewonden (vrouwen en meisjes) welke nog konden lopen zijn mee teruggegaan naar de compound POTOARI, alwaar zij omstreeks 11.00 uur arriveerden. Ter plaatse bij het ziekenhuis was de media aanwezig. De BSA-leider had daar een groot overzicht. Dit kwam tot uiting dat hij met een paar woorden heel veel mensen aan de kant kon krijgen. Hij heeft gezien dat één persoon de reis niet had overleefd. Deze persoon (moslim) werd niet naar het mortuarium overgebracht, daar er in het mortuarium Serven lagen opgebaard. Deze overleden moslim werd naar het gebouw naast het ziekenhuis overgebracht en aan de achterkant van dit gebouw in de schaduw op de grond gelegd. De Serven hebben hierbij de omgeving gezuiverd van moslim strijders. (Dit is ix bevestigd)

Een militair verklaarde dat @ met zijn vrachtwagen zo snel mogelijk diende terug te keren naar POTOARI. Bij YELLOW BRIDGE kregen zij geen toestemming om de enclave binnen te rijden. Samen met de liggende gewonden moesten zij de nacht van 12 op 13 juni 1995 daar doorbrengen. Omstreeks 09.00 uur, zag hij twee bussen vol met mannen de enclave verlaten. Hij heeft gehoord dat deze bussen later stonden bij de kazerne in BRATUNAC. Daarna moesten ze weer keren met de vrachtauto's en naar het ziekenhuis in BRATUNAC rijden. Daar werden ze opgewacht en werden de gewonden uitgeladen. Het ziekenhuis was zeer smerig. Ze hebben de meeste & gewonden op de bedden gelegd. Ze hebben ongeveer tien mensen buiten neergelegd omdat er binnen geen plaats meer was. Daarna is hij teruggekeerd met het konvooi naar POTOARI.

Een militair verklaarde dat tijdens de periode dat de vluchtelingen zich bevonden in en rondom de compound POTOARI, hij geen mensen van het Rode Kruis had gezien. Wel personeelsleden van MSF. De goederen die deze gevangenen hebben achter gelaten zijn later in brand gestoken en vernietigd door de Servische militia. Voordat deze goederen in brand werden gestoken werden deze goederen onderzocht en deels geplunderd door Servische burgers.

Een militair verklaarde dat vier zwaargewonde moslims op 12 juli 1995 van de Servische controlopost nabij OP-P niet meer in de enclave terug mochten.

Een militair verklaarde dat hij, @, tijdens zijn werkzaamheden op 12 en 13 juli 1995, geen getuige is geweest van ernstige schendingen van het oorlogsrecht jegens @ patiënten, en/of vluchtelingen, die @ onder zijn hoede had. De uitvoering van de humanitaire taken gedurende de dagen dat de vluchtelingen in of bij de compound in POTOARI verbleven, werd niet belemmerd.

4.1.4. Verklaringen mbt de situatie tijdens de evacuatie

Volgens een militair zijn er op zondag 9 juli 1995 of maandag 10 juli 1995 gewonde vluchtelingen weggebracht naar Tuzla. Hij weet niet of ze daar ook naar toe gegaan zijn. Volgens hem zijn de gewonden weer mee teruggenomen. Dit heeft hij van horen zeggen.

Een militair verklaarde dat de 150 gewonden in de compound POTOARI van 12 juli 1995 tot en met 14 juli 1995 werden verzorgd zijn door ongeveer 30 personen van MSF en verplegers van het van eigen onderdeel.

Op 13 juli 1995 werden de vluchtelingen van binnen de compound afgevoerd. Een militair is toen één keer, samen met @ als konvooi-begeleiding mee geweest. @ fungeerde als @. Zij reden achter ongeveer drie bussen aan. Zij reden van POTOARI langs BRATUNAC naar KLADANJ. Onderweg zagen en hoorden zij dat de moslims werden uitgejouwd door lokale Serven. Ook zagen zij dat er incidenteel wel stenen in de richting van moslims werden gegooid. Hij heeft gedurende deze rit geen wandaden tegen de moslims gezien. Tijdens een stop onderweg, door pech aan een bus, is er door de Serven nog water uit een rivier gehaald en onder de moslim vluchtelingen verdeeld.

Een militair verklaarde dat op 12 juli 1995 ongeveer 30 gewonde vluchtelingen onder begeleiding van @ en een @ van het geneeskundige peloton en personeel van MSF werden vervoerd naar KLADANJ. Dit transport is uiteindelijk in BRATUNAC terecht gekomen. De overgebleven gewonden in de compound POTOARI werden overgebracht naar de "Tito bunker" nabij de OK's omdat daar betere faciliteiten aanwezig waren. Tevens deelde hij mede dat hij medische hulp aan hen had verleend.

Deze gewonden zijn bezocht door de Servische majoor NICOLIC. Hierbij waren een aantal NL-militairen aanwezig. Er zijn toen geen mensen uit de bunker meegenomen.

Tijdens het verblijf in de "Tito bunker", alwaar werd verbleven tijdens het bunker alarm op 12 juli 1995, heeft een militair foto's gemaakt.

Op 12 juli bleven in de compound 126 (zwaar)gewonden achter. Na onderhandelingen tussen @ en een kolonel van de BSA kregen zij toestemming om de gewonden via KLADANJ af te voeren richting Tuzla. 64 Gewonden werden verdeeld over vijf 4-tonners en de ziekenauto van de compound. Op 12 juli om 20.00 uur vertrok het Medevacommandant konvooi, bestaande uit een MB en zes 4-tonners, (ongeveer 42 gewonden). Volgens afspraak zouden de gewonden op de grens met Bosnië opgevangen en verder met ziekenauto's vervoerd worden door de Noren. Gekomen voor Vlasenica werden zij door Serven, mogelijk Chetniks, gemaand hun lichten uit te doen. Ter hoogte van de OP-A, werd het konvooi gestopt door leden van de BSA. Onder bedreiging van vuurwapens werden de leden van het konvooi gedwongen hun kogelwerende vesten en helmen af te geven, waaraan werd voldaan. Hierna konden zij verder rijden. Even voorbij het stadje KLADANJ, ongeveer zeven kilometer voor de grens (de afgesproken plaats).

werd het konvooi aangehouden door een 20-tal militairen van de BSA, gekleed in Servisch uniform. Hierna moesten alle voertuigen, onder bedreiging van wapens, worden geopend. Iedereen moest gaan staan en aan die Serven vertellen wat hun verwondingen waren. De gewonden (een andere militair spreekt over ongeveer zestien), die naar de mening van de BSA, zich nog enigszins kon verplaatsen, moesten uit de voertuigen en werden het dal ingestuurd. Vandaar was het nog zeven kilometer naar de confrontatielijn, waar zij zouden worden opgevangen. (Dit is 3x bevestigd)

Een militair heeft gezien dat een gewapende Serviër met een jongedame vijftig à zestig meter verderop het bos inliep.

Door een militair is gezien is dat een vijftal BSA militairen de gewonden met geweld (duwen en porren met geweerkolf) uit de voertuigen hebben gedreven en door die Serven in de richting van KLADANJ zijn getrapt. Zij werden ook tegen de benen geschoot.

Medisch gezien was het onverantwoord en men dacht dat velen het niet hebben gehaald. Er waren gewonden bij die kruipend hun weg zochten. Het VN personeel heeft nog getracht de gewonden lopend en medenemend op hun nek weg te brengen. Dit werd echter door de BSA geweigerd.

Per voertuig zaten twee personen van Artsen Zonder Grenzen. Later is via de Artsen Zonder Grenzen gehoord dat zij veilig waren aangekomen in Tuzla.

De zwaargewonden (één militair spreekt over 24, een tweede spreekt over vier) die echt niet in staat waren zich zelfstandig te verplaatsen zijn in de voertuigen achtergebleven. Zij kregen geen toestemming verder te gaan. Overleg was niet mogelijk. De BSA reageerde agressief. Zij konden niets anders doen dan via de noordkant van de enclave terug te gaan naar POTOČARI. Aangekomen bij YELLOW BRIDGE kregen zij van de Serven geen toestemming met de moslim gewonden de enclave binnen te gaan. Zij moesten in hun cabine blijven wachten omdat er overleg gepleegd moest worden. De gewonden mochten zij niet verzorgen. Zij hebben op 13 juli 1995 van 03.00 tot 09.00 uur gewacht. (Dit is 2x bevestigd)

Op 13 juli 1995, om 09.00 mochten zij de cabine uit en werd door een militair geconstateerd dat één van de gewonden (een oude man) dood in zijn voertuig lag. (Dit is 1x bevestigd)

Op 13 juli 1995 is er daadwerkelijk hulp verleend aan een zeventienjarig meisje met een schotwond aan het been. Inschot naast het scheenbeen en uitschot in de kuit, waarnaar het betrokken moslim meisje met een auto van artsen zonder grenzen is vervoerd naar het ziekenhuis te BRATUNAC. (Dit is 3x bevestigd)

Op 13 juli 1995 werd door kolonel VUCOVIC van de BSA toestemming verleend de gewonden verder te vervoeren naar een hospitaal in BRATUNAC. Daar aangekomen hebben zij de gewonden afgeleverd. Ongeveer 6 gewonden zijn op brancard buiten gezet omdat zij op dat moment het ziekenhuis niet meer in konden. Een militair verklaarde dat @ van de verbandplaats bij de gewonden in het ziekenhuis te BRATUNAC is achtergebleven. Een andere militair verklaarde dat @ bij de gewonden is gebleven tot na ongeveer een week het Rode Kruis ter plaatse kwam en de zorg voor de gewonden heeft overgenomen. Gehoord is dat een en ander op ordentelijke wijze heeft plaatsgevonden. Het overige personeel en de voertuigen zijn terug gekeerd naar POTOČARI. (Dit is 1x bevestigd)

Op voornoemd traject heeft een militair tweemaal op donderdag, 13 juli 1995, een lijk zien liggen op de weg en een aantal lijken in de berm van deze weg. Een exact aantal kon hij niet noemen, maar het waren er vermoedelijk minder dan tien.

Toen alle vluchtelingen weg waren en er alleen nog gewonden in de compound waren kwam een groepje Serven onder begeleiding in de compound, om te kijken of er nog vluchtelingen aanwezig waren. Een militair begreep dat er een discussie gaande was over een lijst. Een medewerkster van MSF was bezig de gegevens te noteren van de gewonden. Een van de vragen was of er wel of geen achternamen vermeld moesten worden. Deze lijst diende waarschijnlijk voor intern gebruik bij de hulpverleningsorganisatie en is tenminste twee maal aangepast omdat er een groepje bij kwam. Of de Serven een kopie hebben gehad kon hij niet zeggen. De gewonden zijn nog een aantal dagen op de compound gebleven en daarna zijn deze gewonden door MSF of Rode Kruis vervoerd naar een hem onbekende bestemming.

Een militair verklaarde dat op 14 juli 1995, toen de vluchtelingenstroom weg was, te hebben gezien dat er ongeveer 50 tot 60 gewonden (mannen en vrouwen) waaronder ook een paar weerbare mannen) achter bleven. Hij verklaarde te hebben geholpen met de afvoer van de laatste gewonden. Hij verklaarde te hebben gezien dat de gewonde weerbare mannen werden gescheiden aan de hand van een lijst.

Een militair verklaarde dat toen de vluchtelingen door de Serven weggevoerd waren, er 's-avonds

rond 23.00 uur nog vijf oude mensen (autochtonen) in de compound POTOCARI arriveerden. @ heeft de hulp ingeroepen van @ (in het algemeen). Deze weigerden echter hulp te verlenen aan deze mensen en zeiden letterlijk: "Laat ze maar doorlopen anders kan het bataljon niet op tijd weg". Naar mening van de militair is dit in strijd met de Conventie van Genève.

Een militair is niets bekend omtrent lijsten met namen, opgemaakt door personeel van MSF. Voor zover hem bekend heeft MSF zich niet bezig gehouden bij het scheiden van de gewonden. De samenwerking met MSF was in dit stadium zeer goed te noemen.

Een militair verklaarde dat hij had gezien dat in de laatste bus bij het gevangenenhuis de mannen werden ingeladen en dat deze voorovergebogen moesten gaan zitten. Hij zag en hoorde dat een Serviër in de bus een schoppende beweging maakte. Toen de aanwezige Serven zagen dat hij stond te kijken liep één van hen naar de bus en werd het schoppen beëindigd. De mannen mochten toen rechtop gaan zitten. Maar ter hoogte van de plaats waar geschopt was verscheen niemand. Dit is ook door een officier gezien. Later heeft hij van horen zeggen dat de schoppende man buiten zijn schoenen had schoon gespoeld.

Een militair verklaarde dat aan het einde van de dag alleen de gewonde vluchtelingen (Dit wordt 1x bevestigd met het aantal van 55) nog in de compound aanwezig waren en dat ze op 17 juli 1995 door MSF werden afgevoerd. In die periode stelde de BSA nog een onderzoek in naar tien gewonde moslim mannen, die zich onder deze groep bevonden. Ze werden niet ondervraagd.

Een militair verklaarde dat de 40 tot 50 gewonden zijn geregistreerd door MSF. Wat er met die lijst is gebeurd weet hij niet. Vervolgens kon de aandacht worden gericht op deze gewonden. Zij kregen verder een goede verzorging. Na een pittige discussie zijn er operaties verricht. De IJZEREN VOORRAAD hoefde niet te worden vastgehouden omdat toen al bekend was dat DUTCHBAT de enclave zou verlaten. Met name het OK-team had hier veel moeite mee.

Een militair had de beslissing genomen om bij mogelijk 60 moslim strijders kaarten te laten maken, waarop de toestand (klachten en behandeling) van de patiënt stonden vermeld. Deze patiënten werden nadien met kaart buiten de enclave gebracht.

Op 14 of 15 juli 1995 heeft een militair een vrouw geholpen die een kogelgat in haar kuit had. Deze vrouw is bij een bus geholpen door een Nederlandse arts. Hij weet niet waar de vrouw is gebleven.

Op vrijdag 14 juli is betrokkene nog behulpzaam bij de laatste afvoer van gewonden en helpt hij twee moslim strijders inladen die, van een groep van negen à tien mannen, naar het ziekenhuis in BRATUNAC worden afgevoerd.

Een militair verklaarde dat de gewonde moslim strijders op 14 juli 1995 zijn gescheiden door militairen van DUTCHBAT en apart zijn vervoerd naar BRATUNAC. Hij deelde mede dat deze scheiding aan de hand van een lijst met namen, in het bezit van MSF en DUTCHBAT, heeft plaatsgevonden.

Een militair heeft foto's gemaakt tussen 14 juli en 21 juli 1995 van de afvoer van de 55 gewonde vluchtelingen. Deze vluchtelingen werden onder begeleiding van het Rode Kruis afgevoerd via BRATUNAC naar Centraal Bosnië of Belgrado. Deze foto's heeft hij toegezonden naar @ (MSF) in Bonn (Duitsland).

Een militair is in het bezit van video-opnamen van de afvoer van de laatste 55 gewonden, van ongeveer acht minuten, welke van zeer slechte kwaliteit is.

Op 15 juli 1995 bevond een militair zich in de "Tito bunker" in de compound POTOCARI. Hij zag aldaar een persoon gekleed in een uniform met blauwe tinten, een persoon in een paars/blauw getint uniform en enkele gekleed in groene camouflagepakken. Zij hadden een video camera en een fotocamera bij zich. Zij waren allen van de BSA. Hij zag dat deze personen de aanwezige 50 a 60 gewonden aanspraken en dat zij van enkele moslims een foto namen. Hij zag tevens dat zij met @ tolk spraken. @ had later van deze tolk gehoord, dat deze personen hem naar zijn naam en functie hadden gevraagd. Deze personen zijn hooguit een half uur binnen geweest. Hij zag dat personeel van een commando eenheid en van het Rode Kruis, deze personen begeleiden.

@ Persoonlijke opvattingen over medisch handelen van arts

Met betrekking tot het Rode Kruis en MSF stelt een militair dat de hulpverlening door het Rode Kruis als onder de maat beoordeeld werd. Het oogde vrij amateuristisch. Bij het transport van de laatste 60 gewonden, wilde het Rode Kruis, omdat de gewonden niet klaar stonden, zonder hen

vertrekken. Dit was te wijten aan de verhoren die nog plaats moesten vinden door de BSA.

De gewonden en zieken welke als laatste in de compound waren achter gebleven zijn een dag later vervoerd. Dit is waarschijnlijk gebeurd onder begeleiding van MSF.

Een militair verklaarde dat de gewonden en zieken die tot 17 juli 1995 in de compound gebleven zijn, onder begeleiding van de geneeskundig verzorging weggebracht zijn. Hij denkt dat de mensen naar Tuzla gebracht zijn, maar of de gewonden daar aangekomen zijn weet hij niet. Hij weet wel dat een aantal geneeskundige begeleiders teruggekomen zijn.

Een militair verklaarde dat hij op 17 juli 1995, geruime tijd na de evacuatie van de vluchtelingen, gezien had hoe een zevental van de achtergebleven gewonden, die in afwachting waren van het Rode Kruis transport, door BSA-strijders geselecteerd werden. De strijders waren binnen gekomen nadat de vertegenwoordigers van het Rode Kruis zich in de compound POTOARI gemeld hadden. Zij kwamen om de resterende gewonden op te halen. De BSA-strijders bekeken de aanwezige moslim mannen, wezen er enkele aan, waarna hun naam op een lijst werd gecontroleerd. Als de naam op de lijst voorkwam, werd de man het Rode Kruis vervoer geweigerd en meegenomen door de BSA. Op deze wijze werden ongeveer zeven mannen geselecteerd. Het vervoer van deze mannen geschiedde in een vrachtauto 4T van DUTCHBAT, door @. De eindbestemming was hem onbekend maar @ was binnen vier uur terug. Verder is er geen geneeskundig personeel meegegaan. (Dit is bevestigd door een tweede militair onder vermelding dat de eindbestemming BRATUNAC was)

Een militair verklaarde dat bij de zeven overgebleven mannen een zeer licht gewonde jongeman was, waarvan niet is uitgesloten dat hij zijn verwonding zelf had aangebracht om voor evacuatie in aanmerking te komen. Deze jongen werd door de lokale bevolking aangeduid met de naam "de slachter". Deze naam zou hij hebben ontleend aan zijn voorliefde om Servische mannen en vrouwen en kinderen de keel door te snijden om kogels uit te sparen. Hij zou voor de burgeroorlog in BRATUNAC gewoond hebben en daarom bij de lokale bevolking goed bekend zijn. Dit feit was voor de militair aanleiding om ernstig te twijfelen over de goede alloop voor de zeven patiënten.

Op 17 juli 1995 kwam het Internationale Rode Kruis de gewonden van de compound af halen. Ook hebben ze waarschijnlijk nog gewonden opgehaald uit het ziekenhuis van SREBRENICA. Waar deze gevonden naar toe zijn gebracht, weet hij niet. Een bus van hen is ook nog ingezet. Deze bus werd bestuurd door @. Volgens het verhaal waren alle gewonden nu uit de enclave. Voorts verklaarde de militair dat op de woensdag, 15 juli 1995, een met naam onbekende hulporganisatie uit Tuzla (personen gekleed in burger) in de compound aanwezig was. Wat er precies aan de hand was, is de militair niet duidelijk geworden, maar het had te maken met het wel of niet afvoeren van de gewonden naar een andere bestemming.

4.1.5. Verklaringen mbt de situatie in BRATUNAC

Personeel van het Rode Kruis heeft het hospitaal in BRATUNAC bezocht en werd toegestaan om een lijst op te maken van mensen die aldaar verpleegd werden. Een militair heeft zelf gehoord dat tijdens een vergadering met onder andere het Rode Kruis, personeel MSF, de nieuwe burgemeester van SREBRENICA, BSA, etc. besloten werd het Rode Kruis hiertoe toestemming te geven.

Een militair had van MSF gehoord dat de namen van zieken en gewonden in verband met vervoer door hen, werden doorgegeven aan de Serven. Hiervan is door MSF een lijst gemaakt en vermoedelijk overhandigd aan de Serven.

Een militair was aangewezen om, tijdens het bezoek dat de onderhandelingsdelegatie samen met vertegenwoordigers van ICRC aan de gewondenlocatie van MSF, met een aantal @ mensen een beveiligende taak uit te voeren.

Dit bezoek vond plaats nadat de gewonden overgedragen waren aan ICRC.

De Serven gebruikten hiervoor een lijst welke niet is opgesteld noch is ondertekend door iemand van DUTCHBAT. Door de militair werd van een collega gehoord dat in BRATUNAC bij de verhoren dossiers gebruikt werden.

De militair gaf wel aan zelf niet bereid te zijn om gewonden vanaf de compound over te dragen aan de Serven. @ was alleen bereid om deze over te dragen aan het Rode Kruis. Het Rode Kruis heeft @ verzekerd dat zij de als krijgsgevangene aangemerkte mannen zouden blijven monitoren. Van 59 gewonden op de compound heeft het MSF een namenlijst gemaakt. Deze lijst is later ook ter beschikking gesteld van het Rode Kruis en in kopie aan @.

Een militair verklaarde dat hij vanuit de school goed uitzicht had op de achterzijde van het ziekenhuis. Op een gegeven moment had hij daar nog een konvooi gewonden zien binnenkomen

onder begeleiding van een VN-auto (MB).

4.1.6. Overige verklaringen

Een militair verklaarde dat de "IJZEREN VOORRAAD" bestond uit 30 samengestelde pakketten die nodig waren om een zware operatie uit te kunnen voeren.

Deze voorraad is gebruikt voor de verzorging van de moslims zodra duidelijk was dat de eenheid de enclave zou kunnen verlaten.

Verder verklaarde hij dat de IJZEREN VOORRAAD eerst op 20 personen stond en daarna op 30 personen was gesteld door KHO groep. Het getal 30 was afkomstig vanuit de rekenmethode uit het voorschrift stafgegevens waarin het aantal eigen gewonden bij gevechtsacties op 8% was gesteld.

Een militair verklaarde dat de bataljonsleiding zich nooit bemoeid had met de vaststelling of de inzet van de IJZEREN VOORRAAD. Wel is er een conflict geweest binnen de KHO omtrent het aanhouden van de IJZEREN VOORRAAD. Eén persoon vond het niet zinvol. (Dit is 1x bevestigd)

Een militair verklaarde dat boven de IJZEREN VOORRAAD er nog een voorraad van ongeveer 120 man was. Toen duidelijk werd dat de bevoorrading bleef stagneren is besloten om het restant van deze 120 behandelingen alleen nog maar te gebruiken voor die gevallen waar de dreiging van levensgevaar bestond. Er is nooit sprake geweest van een ethisch dilemma dat (levensreddende) behandelingen niet konden worden uitgevoerd of moesten worden afgebroken omdat de voorraad op was.

Tijdens de drie weken in de enclave behoeft de IJZEREN VOORRAAD niet te worden aangesproken. Er was zoveel voorraad dat er geen moment is geweest van discussie hierover.

Een militair verklaarde dat in de periode dat hij daar werkzaam was, er wekelijks een overzicht werd opgemaakt van zieken/gewonden welke zich bevonden in het ziekenhuis te SREBRENICA of zich meldten op het evacuatie-sprekruur. Hieruit werd door de chirurg een selectie gemaakt, welke zieken/gewonden voor behandeling naar de compound POTOČARI zouden worden overgebracht. Per week werden er drie tot vijf zieken/gewonden geopereerd in de compound. In de compound zijn geen zichtbaar strijdende ABiH-strijders aanwezig geweest ten behoeve van hulpverlening. Het transport van de zieken/gewonden naar de compound toe gebeurde door de eigen bevolking of door de MSF. Het transport terug gebeurde door de eigen bevolking of door de ziekenwagens van de compound. Bij de hulpverlening is er altijd een nood-voorraad vastgehouden waarbij voor 30 manschappen voor vijf dagen hulp zou kunnen worden verleend.

Een militair verklaarde dat wegens het niet toelaten van de konvoien tot de enclave een medische voorraad werd achter gehouden voor zware ingrepen voor maximaal 30 VN-persoonen. Toen het aannemelijk werd, met name na de dood van een Nederlands militair, dat er mogelijk aan eigen zijde grote aantallen VN-persoonen gewond zouden gaan raken, werden geen burgers meer behandeld voor grote operaties.

Er werd door een militair gesteld dat er een "IJZEREN VOORRAAD" voor eigen personeel gecreëerd was. Deze was vastgesteld op 30 verpleegbehoefsten en vijftien Intensive Care-patiënten. Wie dit heeft bepaald is hem niet bekend. (Dit is 4x bevestigd)

Een andere militair bevestigde het bestaan van de buffervoorraad voor 30 gewonde militairen. Hij wist niet of hier wat vanaf gehaald was. Volgens hem was op de verbandplaats genoeg materiaal om te verstrekken. (Dit is 5x bevestigd)

Een militair verklaarde dat de 30 - gewonden voorraad mede is bepaald door het draaiboek wat in het calamiteiten hospitaal is ontstaan. Dit betreft echter niet een voorraad om achter te houden maar een logistische hoeveelheid. Aan het instandhouden van deze hoeveelheid is de hand gehouden. (Dit is 2x bevestigd)

Een militair verklaarde dat @ tijdens de periode dat de burgers in de enclave nog steeds niet geholpen werden, van @ het verzoek kreeg om eventueel röntgenfoto's en echo's te maken van hooggeplaatste moslim strijders, met name van NASSIR ORIC en zijn lijfwachten. @ heeft dit gedaan. Dit ging om een tweede opinie. Dit was eigenlijk in strijd met eerder gemaakte afspraken.

Een militair verklaarde dat er meerdere gewonde burgers niet zijn geopereerd omdat er geen lachgas, zuurstof en bloedvervangende artikelen genoeg in voorraad zouden zijn. Bij het opruimen van de medische ruimtes voorafgaand aan het vertrek van de compound bleek dat er zich echter een dusdanig grote hoeveelheid van bijvoorbeeld zuurstof en lachgas aanwezig was dat @ met een collega een volle ochtend is bezig geweest om de flessen buiten neer te leggen en open te draaien. Het heeft daarna uren geduurd voordat de flessen leeg gelopen waren.

Hij verklaarde tevens dat een zwaargewonde moslim man met een volledig vervuilde catheter uit het

MSF hospitaal kwam. Hierop is door @ een geïmproviseerde catheter gemaakt van een stuk plastic slang en een lege fles. Tijdens eerder genoemd opruimen kwam @ een voorraad van minimaal 100 nieuwe lege katheterzakken tegen.

Een militair verklaarde dat de inhoud van de gewondentassen niet ingezet mocht worden voor de hulp aan vluchtelingen. Ze dienden bewaard te worden ten behoeve van hulp aan eigen personeel. Naar zijn mening heeft dit de medische hulp aan vluchtelingen beperkt.

Een militair verklaarde dat de opdracht, gegeven door @, na overleg met @, dat er verder geen operaties mochten worden uitgevoerd bij vluchtelingen, duidelijk was. De operatiekamers moesten klaar staan voor eventuele gewonde VN-militairen. Er mocht geen operatie materiaal worden aangebroken. Dit omdat het te gebruiken materiaal was berekend op de behandeling voor eigen personeel. Hij verklaarde dat op een gegeven moment, toen de strijd was gestreden (alle VN-ers van de OP's terug waren en niemand gewond was en er geen beschietingen meer werden uitgevoerd door strijdende partijen) werd bepaald (vermoedelijk in overleg met @) dat de standaard Intensive Care-reserves (voor 30 personen) konden worden gebruikt voor aanwezige zwaar gewonden (vluchtelingen).

Volgens de militair zijn er ten gevolge van het niet opereren onder de vluchtelingen geen doden gevallen. (Dit is 7x bevestigd) Er bevonden zich onder de vluchtelingen wel personen die dienden te worden geopereerd, zij het niet spoedeisend. Deze gewonden zijn geopereerd zo'n vier dagen voor vertrek van het bataljon.

Hij verklaarde voorts dat patiënten uit de burgerbevolking die op de OK terecht kwamen altijd werden aangevoerd via MSF. De OK had voldoende personeel en uitstekende middelen ter beschikking. Voor het eigen bataljon was een standaard ledt reserve voor 30 man aanwezig.

Een militair verklaarde dat voor zover hij wist de "IJZEREN VOORRAAD" niet werd aangewend voor de gewonde burgers en zieken. Ook waren er geen burgers geopereerd. Dit werd gedaan om alles beschikbaar te houden voor het eigen personeel. (Dit is 3x bevestigd)

MSF behandelde de zwaargewonde burgers/zieken in een vochtige kelder. Hij vermoedde zelf dat door het niet beschikbaar stellen van de voorraad en het niet opereren, burgers overleden waren. Hij kon echter geen voorbeelden geven.

Een militair verklaarde te hebben gezien dat bij een man, bij wie een been dat al geheel blauw was door een tekort van bloedsomloop, dit been niet geamputeerd werd. Het is het best mogelijk dat de man het niet heeft overleefd.

Een militair verklaarde dat @ bij de evacuatie van de gewonden betrokken is geweest en daarbij ook onderhandelingen had gevoerd met Serven. Dit in verband met toezicht en behandeling van de gewonden. Deze onderhandelingen vonden plaats in Kladanj, YOVO en BRATUNAC. Het resultaat was negatief omdat de Serven alles volgens hun eigen voorwaarden/eisen deden. @ had nooit documenten ondertekend. Beschietingen had hij vaak meegemaakt. Hij had nooit meegemaakt dat er eigen personeel daardoor gewond was geraakt. Hij was er wel van overtuigd dat er af en toe gericht geschoten was.

Een militair verklaarde dat hij geen gevallen kon noemen waarin zijn werkzaamheden bij de hulpverlening belemmerd dan wel vertraagd waren. In de eerste fase werd incidenteel hulp verleend aan de lokale bevolking. Deze hulp bestond uit het assisteren bij een hartaanval, behandelen van een gewonde met scherven en een persoon met een schotwond. Daarnaast de gebruikelijke E.H.B.O.-zaken.

Een militair verklaarde dat de gewonden en zieken uitsluitend door de locals en de VN militairen werden vervoerd. Hij verklaarde dat de Serviers zich niet hebben bezig gehouden met enige vorm van gewondenverzorging. (Dit is 1x bevestigd) Het medisch personeel werd in haar werk belemmerd door de tegenwerking in de verstrekking van clearances voor de medische konvooien.

Een tweede militair verklaarde dat Medische organisaties niet werden gehinderd tijdens hun werkzaamheden.

Een derde militair verklaarde in verband met het weigeren van de clearance voor de bevoorrading van geneeskundige dienstgoederen naar de enclave, de Serven daarmee in strijd hebben gehandeld met de conventie van Genève. Hij was van mening dat hierdoor een zestien-jarig meisje (suikerziekte) onnodig is overleden. (Zij ligt begraven in de compound te POTOCARI).

Een militair verklaarde ervaren te hebben dat er mogelijk een schifting werd gemaakt voordat de patiënten werden aangeleverd bij de compound. Hij vermoedde dat de meer in aanzien staande naar de compound kwamen en dat de mindere naar een andere lokatie gingen.

Een andere militair verklaarde dat de hulpverlening de navolgende prioriteit had: In de goede tijd werd er geen onderscheid in behandeling gemaakt. Wel werd er onderscheid gemaakt op voorrang.

Eerst werd de Nederlandse militair behandeld en dan de lokale burger. Later waren er weinig of geen medische middelen aanwezig en werd de hulp aan lokale burgers niet meer gedaan, alleen als deze in een levensdreigende toestand verkeerde. De Nederlandse militair werd altijd behandeld. Omdat er tekorten waren werd er wel goed met de middelen omgesprongen. Veelal moest in de laatste periode wat medische middelen, zoals verbandmiddelen, met een konvooi naar binnen worden gesmokkeld.

Een militair verklaarde dat @ door hem wordt gezien als de hoofdoorzaak van vele problemen. Vooral vanwege het weigeren van enige vorm van communicatie met het verpleegkundig personeel en het militair-geneeskundig personeel. Als gevolg hiervan was bij het uitvoerend verpleegkundig personeel alsmede enige artsen van de nieuwe rotatie niet bekend welke medische voorraden zich waar bevonden.

Een militair verklaarde dat er een conflict was tussen de oude verbandplaatsbezetting en een nieuw aangekomen militair, over de vraag of de 30 gewonden-voorraad aangesproken moest worden bij de verzorging van de moslims. Het was de militair onbekend wie de IJZEREN VOORRAAD had vastgesteld. Wel wist hij dat de crisisstaf zich inmiddels gebogen had over dit probleem.

Een militair verklaarde dat uiteindelijk ook de vaste voorraad voor 30 (zwaar)gewonde eigen personeelsleden is aangewend voor de burgerbevolking. Dit gebeurde in opdracht van @. De meeste vluchtelingen waren toen al van de enclave door de Serven afgevoerd. (Dit is 1x bevestigd)

Een militair verklaarde dat de communicatie tussen de verbandplaats en de bataljonsstaf stroef verliep. Een aanleiding was dat MSF niet meer wilde werken in het lokale ziekenhuis. Dit omdat er een conflict was met de Opstina omtrent het wel of niet aanblijven van de portier en overig burgerpersoneel. (Dit is 1x bevestigd)

De verbandplaats zou in eerste instantie niet in dit gat springen. De tot op dat moment geleverde geneeskundige steun werd opgeschort. Toen het conflict maar bleef voort duren en de verbandplaats geen werk had door het uitblijven van gewonden en het tekort aan brandstof verzocht de ziekenhuisdirecteur aan de militair om toch steun te verlenen. @ heeft dit voorgelegd aan de bataljonsstaf die hierop positief reageerde. @ weigerde echter deze steun te verlenen. Daarbij werd aangetekend dat @ op dat moment bijzonder geplaagd werd door @ hij gevraagd of ongevraagd aan iedereen mededeelde. Nadat @ deze status quo twee weken had aangezien, heeft @ dringend verzocht om de knoop door te hakken zodat @ deze beslissing kon mededelen aan de ziekenhuisstaf. Een militair was enigszins verbolgen over het feit dat @ dit nog steeds voor zich uitgeschoven had. @ heeft een dringend gesprek gehouden met @. Dit gesprek had niet de gewenste uitkomst. Hierop was @ op eigen initiatief, buiten de twee kemphanen om, met een collega naar het ziekenhuis gegaan. Nadat ook deze militair overtuigd was dat steun nodig was heeft @ intern het één en ander geregeld.

Een militair verklaarde dat van een echte noodzaak tot steun in het lokale ziekenhuis geen sprake was. Men had alleen behoefte aan de klinisch-chemisch laborant en de röntgenlaborant. Dit heeft echter nooit geleid tot het verstrekken van dienststopdrachten om te gaan en dus ook niet tot enige weigering.

Een militair verklaarde dat de verhouding van het KHO-team met de bataljonsstaf niet goed was. Dit was al begonnen ver voor de periode dat het echt onrustig werd in de enclave. Een deel van het KHO-team zou op een gegeven moment roteren. Dit ging niet door en er ontstaat enige irritatie. Als het personeel van de KHO-groep ligt te zonnen, omdat werktijden dit mogelijk maken) verwijt de bataljonsstaf het personeel dat zij niets te doen hebben. @ stelde de teamleiding voor om te gaan helpen bij MSF, doch het KHO-team is van mening dat niet aan humanitaire hulpverlening mocht worden gedaan.

Ook het beleid met betrekking tot de "IJZEREN VOORRAAD" is onderwerp van tegenstelling. Er worden voorraden uit de IJZEREN VOORRAAD gebruikt voor gewondenverzorging. Voor dit materiaal uit de IJZEREN VOORRAAD is echter nog een back up uit de normale voorraad. Materiaal waar geen back up voor was, werd uit de IJZEREN VOORRAAD niet gebruikt. De bataljonsstaf is volgens de militair echter nooit precies op de hoogte geweest van de feitelijke gang van zaken hierover.

Twee militairen hebben een klacht ingediend tegen @. Er bestond enige frictie over de medische ethiek en de patiëntenrechten tussen deze "militairen" en @. Zo kwam het voor dat @ wilde hebben dat er bij een patiënte, in de leeftijd van ca. 35 jaar, "de stekker" eruit zou worden getrokken, omdat de zaak te lang duurde en te veel energie (stroom/diesel) zou gaan kosten. Dit heeft hij van horen zeggen. Ondanks de voortgezette, intensieve medische zorgen is de patiënte na zeven weken verpleging overleden. (Dit is 1x bevestigd)

Een militair verklaarde dat op de markt van SREBRENICA ter hoogte van het "Warehouse" een moslim door een klein kaliber wapen werd geraakt en is afgevoerd door moslims. Omstreeks 04.00 uur is een 65 mm mortiergranaat op een afstand van drie tot vijf meter van de YPR terechtgekomen.

Een militair verklaarde dat een jongen van de @ compagnie een scherf in zijn arm had gekregen. Door de beschietingen moesten zij zich met hun Soft-top en pantservoertuigen iets terug trekken. Hij heeft aan diverse moslim burgers medische hulp verleend.

Een militair had een ABiH-strijder gekleed in een groen camouflagepak gezien die in zijn arm was geschoten. Gezien de aard van de verwonding vermoedelijk een dum-dum-kogel. De inschot opening was klein (binnenkant onderarm, nabij de elleboog). De uitschotplaats was de linkerhand tussen ringvinger en middelvinger, beide vingers waren afgerukt. In het gebied daar tussen waren duidelijke sporen van splinters en onderhuidse vernielingen.

Een groep NL-militairen heeft twee maal humanitaire noodhulp gegeven aan gewonde vrouwen bij de compound. Een vrouw kwam met haar voet tussen een waterrad en de andere vrouw hakte met een bijl in haar voet. Men had nooit iets gehoord over het ontzeggen van medische hulp aan eigen personeel.

Nadat alle gewonden waren afgevoerd zijn er door de Serven nog een aantal gewonden moslims bij de compound gebracht. Een militair heeft gezien dat er in deze periode eenmaal een moslim en eenmaal een Servische strijder, welke gewond waren, zijn behandeld op de compound en deze zijn vervolgens weer weggestuurd.

De zieken en gewonden waren plotseling verdwenen. Dit gebeurde in een tijdsbestek van een half uur. De militair had wel gehoord dat er met betrekking tot het vervoer van de gewonden nogal wat discussie geweest.

Een militair heeft hulp verleend met steun van de militaire arts die in zijn voertuig zat, aan BSA strijders. Een der BSA strijders was reeds overleden. De gewonden zijn naar het hospitaal vervoerd in MILICI.

Een militair heeft van een collega gehoord dat dode moslims op de compound te POTOARI in drie graven begraven zijn. Deze graven waren afgezet met rood/wit lint.

Een andere militair vond dat gewonden en zieken in het algemeen door de Serven correct werden behandeld. Dit is 2x bevestigd)

Een militair verklaarde geen gewonden binnen gekregen welke onder VN voertuigen hadden gelegen.